

Centrü bibliotekovedenija i metodicseszkoi rabotü bibliotek szocialiszticeszkoih sztran. Szbornik. Moszkva, Goszudarsztvennaja biblioteka SZSZSZR im. V. I. Lenina, 1980. 138 p.

A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjai

A nemzeti könyvtári rendszerek fejlődésében fontos szerepet játszanak a könyvtártudományi és módszertani központok. Kialakulásuk a szocialista országok könyvtárügyének tipikus sajátossága. E központok aktívan hatnak a lakosság könyvtári ellátásának helyzetére

és a könyvtári munka színvonalára.

Nagyon lényeges elméleti és gyakorlati jelentősége van a könyvtárak együttműködésének a kutatási és módszertani munka terén: elősegíti a tapasztalatok kölcsönös felhasználását, a könyvtári munka elméletének és gyakorlatának a továbbfejlesztését. Az együttműködés nemcsak nemzeti, de nemzetközi keretekben is igen fontos.

A szocialista országok könyvtári együttműködésének formái a kölcsönös konzultációk, tapasztalatcserék, kétoldalú és több oldalú konferenciák. 1960 óta – az NDK és Magyarország kezdeményezésére – kétévenként találkoznak egymással a könyvtártudományi és módszertani központok képviselői is, hogy a könyvtárügy előtt álló feladatokat megvitassák.

Az 1976-ban Varsóban megrendezett VIII. tanácskozáson fogadták el azt a határozatot, hogy a módszertani központok helyzetéről és munkájáról, fejlesztési irányairól gyűjteményes kötetet kell összeállítani. A kötet célja, hogy tájékoztasson a központokban folyó kutató és módszertani munka szervezetéről, feladatairól, formáiról.

A hézagpótló gyűjtemény, amely a Lenin-Könyvtár kiadásában, R. Z. Zotova felelős szerkesztésével és V. I. Zaborova összeállításában látott napvilágot, a központok együttes munkájával készült: a központokat bemutató információs anyagokat és bibliográfiákat maguk a központok bocsátották a szerkesztők rendelkezésére.

- A központokról – az országok betürendjében – a következő adatokat közlik:
- a legfontosabb dokumentumok (rendeletek, jogszabályok), amelyek alapján a központ megalakult és működik,
 - a központ alapításának éve,
 - a központ fő feladatai és funkciói a különböző főhatóságokhoz és fenntartókhoz tartozó könyvtárakkal kapcsolatban,

- a központ munkájának fő irányai: elméleti kérdések és a gyakorlati munka formái és módszerei,
- a központ szervezeti felépítése, osztályai, részlegei, csoportjai, a munkatársak száma, szakképzettsége,
- hivatalos adatok: ország, a központ teljes és rövidített neve (kár, hogy csak orosz nyelven!), főhatósága, postai címe, telefon, telex, a vezető neve.

A kötetben helyet kapott Bulgária, Magyarország, Vietnam, az NDK, Lengyelország, Csehszlovákia és a Szovjetunió módszertani központja, figyelembe véve az egyes országok sajátosságait: az NDK-t és Csehszlovákiát két-két, a Szovjetuniót 16 módszertani központ képviseli.

Az azonos szempontok alapján készített ismertetőik lehetőséget adnak a központok összehasonlításához:

A könyvtártudományi és módszertani központok általában a nemzeti könyvtárak szervezetében alakultak ki, önálló intézményként csak az NDK-ban működnek, és bizonyos önállósággal rendelkezik a magyar központ.

Főhatóságuk általában a kulturális minisztérium (Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Vietnam, NDK – Zentralinstitut für Bibliothekswesen, Szovjetunió), Bulgáriában a Minisztertanács kulturális bizottsága, az NDK-beli Methodisches Zentrum für Wissenschaftliche Bibliotheks pedig az oktatási minisztérium irányítása alá tartozik.

A központok többségében a könyvtártudományi kutató és módszertani munka egy szervezetben (esetleg a központ különböző osztályain) folyik. A Szovjetunió nemzeti könyvtáraiban viszont külön szervezeti egységet képviselnek a kutatási és a módszertani központok.

A központok általában a kulturális minisztérium alá tartozó könyvtári hálózatok – a közművelődési könyvtárak – módszertani központjai, de módszertani munkájukat az egyéb főhatóságokhoz tartozó (főként a szakszervezeti, iskolai, felsőoktatási, tudományos stb.) könyvtárakra is igyekeznek kiterjeszteni (pl. Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország). A szovjet módszertani központok hatáskörébe tartoznak még az általános tudományos könyvtárak, az NDK-ban pedig külön központja van a szak- és tudományos könyvtáraknak.

A központok érdeklődésének középpontjában országuk könyvtárügyének továbbfejlesztése áll. Programjuk alapján betekintést nyerhetünk az adott ország könyvtárügyének fő problémáiba, tendenciáiba, feladataik tükrözik a könyvtárügy fejlettségi színvonalát és szükségleteit.

Elméleti és kutatási tevékenységük legfontosabb területei:

- a könyvtárügy elméleti kérdéseinek kidolgozása, prognózisok készítése, a könyvtárügy rövid és hosszútávú fejlesztési terveinek összeállítása;
- a lakosság könyvtári ellátásának teljes kiépítése, ill. javítása, az egységes könyvtári rendszer, ill. a hálózatok megszervezése, a centralizáció (pl. a Szovjetunió, Bulgária, Csehszlovákia), a könyvtárak együttműködésének kérdései;
- a könyvtári munkafolyamatok (állományépítés, -feltárás, -tárolás) elméleti kérdései, jobb megszervezése, racionalizálás, gépesítés;
- szabványosítás, statisztika;

- az olvasás és a könyvtár szerepe a lakosság művelődésében, az olvasás irányítása, a használók képzése, igénykutatások, olvasáskutatások, hatásvizsgálatok (pl. Lengyelország, Magyarország, Szovjetunió);
- a könyvtárak részvétele a szakirodalmi tájékoztatásban, a tájékoztatási rendszerekben, központi szolgáltatások továbbfejlesztése;
- könyvtárépítés és berendezés (pl. NDK, Bulgária, Magyarország).

Néhány központban (Lengyelország, Szovjetunió) rendszeres könyv- és könyvtártörténeti kutatások is folynak.

A központok többsége részt vesz a könyvtárügy irányításában a könyvtárakban végzett ellenőrző munkával, vizsgálatokkal, döntéselőkészítő anyagok, programok, javaslatok kidolgozásával.

Az újonnan megjelent irodalom ajánlásával, irodalompropagandával segítik a könyvtárak állománygyarapítási tevékenységét.

Foglalkoznak a könyvtárak munkaerőszükségletének, a könyvtárosképzés tartalmának megtervezésével, könyvtárosképző és továbbképző tanfolyamok szervezésével.

Módszertani munkájuk is sokrétű: a módszertani tevékenység országos megszervezésén túl közvetlen segítséget nyújtanak a hatáskörükbe tartozó könyvtárak mindennapi munkájához szemináriumok, konferenciák rendezésével, módszertani útmutatók, könyvtári segédletek, bibliográfiák összeállításával, konzultációk, tanácsadó szolgálatok és helyszíni megbeszélések útján.

A könyvtárügy fejlesztésének egyik mozgatója a külföldi tapasztalatok megismerése. Ennek érdekében majd minden központ foglalkozik a könyvtári szakirodalom gyűjtésével, feltárásával, hasznosításával; tájékoztatási tevékenységet folytatnak a könyvtárügy kérdéseiben; bibliográfiai és referáló kiadványokat, szemléket adnak ki; némely országban (pl. Vietnam) jelentős fordítási tevékenységet folytatnak.

A központok kiadói tevékenységét nemcsak a fentebb már említett módszertani anyagok, bibliográfiák, ill. könyvtári tájékoztatási kiadványok fémjelzik, hanem az elméleti és kutató munka alapján született monográfiák, gyűjteményes kötetek, folyóiratok, évkönyvek és egyéb kiadványok is. Ebbe a tevékenységbe nyújt betekintést a kötet cikkeinek végén közölt bibliográfia, amely az utolsó öt évben a központok által megjelentetett legfontosabb kiadványokat tartalmazza.

A központok munkájával való mélyebb megismerkedést szolgálja a központokról megjelent irodalom jegyzéke is.

RÁCZ ÁGNES